

II. EDITORIAL

PARADOXUL JUDECĂTORULUI

Se spune adesea că la baza unei societăți democratice stă o justiție solidă. Că fără justiție nimic nu e și că acolo unde justiția nu funcționează, se trece foarte ușor granița dintre democrație și totalitarism.

Regimurile totalitare sau autoritare sunt cele în care societatea este complet „controlată”, important fiind în delimitarea celor două forme de exercitare a puterii cât de intruziv și de extins se manifestă aceasta în sfera ei de acțiune.

Controlul conducerii constituie prin ea însăși fundamentul unui regim în care dominantă este puterea exercitată de un grup restrâns de persoane, în care interesul poartă exclusiv asupra exercițiului și consolidării acestei puteri, iar dacă această putere nu este contestată, atunci societății i se oferă un anumit grad de libertate ce pare a susține în continuare, în formă cel puțin, un așa-zis regim democratic. În realitate, însă, autoritarismul își face simțită prezența prin încorsetările impuse sau autoimpuse din rațiuni de conservare, de teamă ori de neasumare. Și, chiar mai mult decât atât, este deseori susținut de cetățeni prin conformarea voluntară la diferite forme de manifestare a puterii, prin susținerea anumitor comportamente ori prin neopunerea la ceea ce se constituie în derapaje de la natura firească a lucrurilor.

În regimurile totalitare, însă, controlul încearcă să se impună decisiv și agresiv, prin suprimarea oricărei forme de independență a acțiunilor și minților oamenilor, devenind platformele perfecte pentru încălcarea drepturilor și libertăților.

Or, rolul justiției este acela de a echilibra exercițiul puterii în stat, de a reapeza valorile în matca principiilor și drepturilor fundamentale, ca bază a democrației.

Atunci când vorbim despre justiție, avem în vedere garanții constituționale și legale, pace și armonie socială, adevăr și echitate, dar și înfăptuitori de dreptate competenți și independenți. Judecătorii, căci pe ei îi avem în vedere, sunt reperul de profesionalism și integritate ce susține un act de justiție corect și echilibrul social ce stă la baza unei democrații adevărate.

Cât privește competența, judecătorului i se cere un ansamblu de cunoștințe profesionale, de aptitudini umane și de capacități de înțelegere profundă a realităților vieții sociale. Căci judecătorul nu poate fi izolat de societate, nu coboară dintr-un turn de fildeș pentru a face dreptate și apoi urcă înapoi, ci trăiește alături de ceilalți oameni și ia parte la viața cetății.

Profesionalismul se manifestă printr-un cumul de cunoaștere, de rațiune și judecată, de gândire logică și ordonată, clară și sistematizată, capabil să facă din judecător un etalon de încredere și de siguranță.

Urmează apoi înțelepciunea, maturitatea, dar și capacitatea și deschiderea spre înțelegerea problemelor cu care se confruntă societatea.

Curățenia interioară, mintea liberă și aptitudinea de a se ridica deasupra lucrurilor mărunte sunt alte repere pe care judecătorul trebuie să le internalizeze. Prejudecățile, umorile și subiectivismele nu pot compune personalitatea judecătorului, astfel de trăiri sufletești fiind străine de profilul cerut unei asemenea funcții.

În fine, incoruptibilitatea este o trăsătură esențială pentru conduita judecătorului, integritatea fiind una dintre valorile indispensabile profesiei de judecător. Cinstea, corectitudinea trebuie să se raporteze în toate aspectele vieții unui judecător, cele mai perfide și periculoase tare incompatibile cu calitățile cerute funcției fiind corupția și abuzul de putere.

Corupția, înțelesă în sens de abatere de la moralitate, de la datoria profesiei și de la cinste cunoaște în ultima perioadă de timp valențe noi și perspective nebănuite. Și avem aici în vedere, în mod special, acele atitudini voluntare de subordonare, de abandonare a independenței și a principiilor, de neasumare ori chiar de frică ce susțin într-un mod complet de neînțeles acțiunile de putere cu puternice conotații autoritare.

Căci, sistemul de justiție este și el o formă de exercitare a puterii – judecătorești –, fiind, așadar, la rândul lui susceptibil de tendințe autoritare.

Abuzul de putere sau exercițiul discreționar și excesiv al puterii, cu depășirea limitelor specifice funcției deținute se manifestă tot mai pregnant, instrumentarul de lucru ce-l configurează fiind variat și rafinat. Excesul de putere și exercitarea acesteia dincolo de granița legală permisă reprezintă astăzi cea mai gravă formă de corupție, aceasta din urmă având un conținut mult mai „ofertant” decât în trecut prin prisma mecanismelor de acțiune și a instrumentelor – legale – cu care se operează.

În acest context, pe fondul discreditării justiției manifestat constant în ultima perioadă de timp și prin mutarea (intenționată sau nu a) atenției de la adevăratele și acutele probleme cu care se confruntă sistemul judiciar, se face loc ipocriziei, incompetenței, fricii, pervertirii adevărului, minciunii și nonvalorii.

Astfel, esența procesului de distribuire a dreptății dispare.

Vulnerabilizarea puterii judecătorești prin orice mijloc, extern ori intern, conduce la pierderea independenței judecătorilor și, inevitabil, la încălcarea drepturilor și libertăților cetățenilor, la consolidarea centrilor de putere și la instalarea autorității dictatoriale.

Cei care, deliberat sau nu, la vedere sau subteran, slăbesc puterea judecătorească, decredibilizând-o, umilind-o, timorând-o, copleșind-o nu fac altceva decât să contribuie la ruina sigură a democrației.

Pe de altă parte, afișarea obsesivă a discursului public în cheia responsabilității judecătorilor pentru justificarea unor dorite modificări la statutul magistraților ori doar prea multelor și prea deselor fluturate amenințări conțin atât de mult fariseism din partea celor cărora le incumbă obligația de a fi onești și profesioniști încât cu intenție manipulează dezbaterile într-o direcție falsă și detrimentală nu doar puterii judecătorești, pe care și-o doresc vulnerabilă și dependentă, ci societății în ansamblu. Căci, așa cum responsabilitatea trebuie să existe și să atragă consecințele aferente în caz de eșec, tot astfel stabilitatea, predictibilitatea, importanța și forța statutului magistratului trebuie să fie garantate și nealterate în timp prin intervenții lipsite de orice fel de logică și viziune.

Dar ne întrebăm cum să se poată construi solid, profesionist și altruist atunci când sferele de putere, mai ales cele din cadrul sistemului judiciar, participă la jocuri de putere, creează și întrețin mecanisme de fidelizare și nu de puține ori, insidios și înșelător, influențează decizii importante.

În acest peisaj sumbru și insalubru, unica speranță rămâne judecătorul, singurul care trebuie să exercite cu adevărat puterea în sistemul judiciar: acel judecător principial, inflexibil în credința vizând valorile democrației, curajos, asumat și profesionist, permanent preocupat de formare și dezvoltare.

Dacă primele lucruri pe care le aflăm pe băncile facultății erau că Judecătorul reprezintă dualitatea drept – forță, că întruchipează puterea și contraputerea, adică esența democrației, astăzi descoperim că paradoxul judecătorului este acela că, deși reprezintă o

putere, aceasta este desconsiderată și că, în loc să fie o contraputere veritabilă, ca fundament al democrației, aceasta a fost redusă la un serviciu public vlăguit și individualist.

Să ne dorim – cu puterea puterii judecătorești – să revedem o justiție solidă, puternică, curajoasă și asumată, netimorată și valoroasă, capabilă să aducă pacea socială, să asigure acel cadru de echilibru și armonie atât de necesar într-o societate pustiită, dezolată și deznădăjduită și să genereze o nouă tinerețe a profesiei printr-o uriașă acțiune colectivă a iubirii de oameni, a bunătății și a onestității.

Prof. univ. dr. **Evelina OPRINA**
Director, Revista română de jurisprudență

III. LAUDATIO

ÎN ONOAREA PROF. UNIV. DR. H. C. VALERIU STOICA

In honour of PhD univ. prof. h. c. Valeriu Stoica

Prof. univ. dr. h. c. **Ioan Leș**
Profesor emerit Universitatea „Lucian-Bloga” Sibiu
Academia de Științe Juridice din România
Vicepreședinte

Personalitate de primă mărime a dreptului românesc, Profesorul universitar Valeriu Stoica a avut o carieră de excepție, remarcându-se în plan profesional încă de la absolvirea Facultății de Drept a Universității din București (șef de promoție), evoluând la început în magistratură (la o instanță de fond și apoi la o instanță de casare), iar apoi în învățământul superior. Cariera exemplară a domniei sale s-a manifestat din primii ani în magistratură și în planul cercetării științifice. Personal l-am cunoscut pe marele Profesor mult mai târziu, dar am luat cunoștință de demersurile sale științifice încă din anii 70-80, când domnia sa a început să publice la apreciată Revistă română de drept.

Experiența Profesorului universitar Valeriu Stoica în magistratură i-a stimulat, astfel cum s-a întâmplat și în cazul altor eminente dascăli, pasiunea pentru investigația științifică din domeniul dreptului, dar și pentru activitatea didactică. Profesorul a excelat atât în domeniul educativ, unde a parcurs toată ierarhia academică de la asistent până la profesor universitar și conducător de doctorat, cât și în sfera cercetării științifice. Domnia sa a fost unanim apreciat de către studenți pentru excelențele sale prelegeri, dar și de colegii de catedră și de ceilalți membri ai corpului didactic de la Facultatea de Drept a Universității din București. Din acest punct de vedere se poate susține, fără nicio exagerare, că Profesorul Valeriu Stoica se înscrie în galeria marilor dascăli care au profesat la prestigioasa Facultate de Drept a Universității din București, domnia sa constituind un exemplu demn de urmat și de către colegii mai tineri de la instituțiile noastre de învățământ juridic din România.

Activitatea didactică a Profesorului Valeriu Stoica nu a constituit un obstacol în păstrarea unei relații strânse cu abordările practice din domeniul juridic, iar o dovadă semnificativă din acest punct de vedere este cea legată de înființarea și dezvoltarea unei mari și foarte apreciate societăți de avocatură: Stoica & Asociații. Societatea de avocatură evocată a format și un colectiv important de avocați, o mare parte recrutați din rândurile studenților domniei sale, și a contribuit la stimularea cercetării științifice în domeniul dreptului (prin premii acordate unor personalități). Relevantă este și activitatea realizată de Profesorul Valeriu Stoica în calitate de membru al Curții Internaționale de Arbitraj de pe lângă Camera de Comerț și Industrie a României. Relația cu magistratura a fost păstrată de profesorul Valeriu Stoica aproape pe tot parcursul carierei domniei sale, iar aceasta s-a manifestat sub diferite forme, de la dobândirea calității de profesor și de

decan al Institutului Național al Magistraturii în perioada 1993-1995 la aceea de ministru al justiției, între anii 1996-2000. În această din urmă perioadă a îndeplinit și importanta demnitate de viceprim-ministru al Guvernului României.

Îmbinarea activității didactice cu cea practică și de cercetare științifică nu poate fi decât atributul unor mari personalități din domeniul dreptului, iar Profesorul Stoica a realizat cu prisosință și în mod armonios un atare deziderat. Iar asemenea realizări sunt, în opinia noastră, de excepție, căci, adeseori, există tentația unor colegi de a acorda o importanță mai mare componente didactice, iar a altora celei de investigație științifică.

Marile realizări ale Profesorului Valeriu Stoica sunt puternic legate și de opera sa științifică, concretizată într-un număr important de cursuri și monografii, unele veritabile tratate, precum și în peste 100 de articole publicate în reviste de specialitate: Revista română de drept, Revista Dreptul, Revista română de drept privat (pe care o și coordonează în calitate de Director), Curierul judiciar, Pandectele Române etc. Printre marile opere ale personalității pe care o omagiem azi o menționez aparte se cuvine să fie făcută pentru unele dintre lucrările sale cu caracter monografic: *Drept civil. Drepturile reale principale*, vol. I-II (Ed. Humanitas), *Codul civil adnotat* (în colaborare, publicat la All Beck), *Rezoluțiunea și rezilierea contractelor civile* (Ed. All Beck), lucrare de referință și pentru care autorul a primit Premiul „Mihail Eliescu” al Asociației Juriștilor din România, *Practica judiciară penală*, vol. IV (în colaborare, apărută la Ed. Academiei) lucrare onorată cu Premiul Academiei Române „Simion Bărnuțiu”. Această din urmă lucrare evocă și personalitatea multidisciplinară a Profesorului Valeriu Stoica a căror investigații științifice nu s-au limitat numai la domeniul său de predilecție – Dreptul civil – făcând incursiuni și într-un domeniu juridic diferit, dar deopotrivă de important. Această evocare sumară a activității științifice a distinsului Profesor nu poate face abstracție și de o abordare particulară, dar deopotrivă de incitantă și relevantă, anume aceea în domeniul lucrărilor cu conotații de ordin social și politic. Într-un atare context avem în vedere în primul rând lucrarea monografică „*Puterea – un rău necesar*”, apărută la Ed. Humanitas, în anul 2003; o abordare interesantă și care exprimă, pe temeiul unei experiențe relevante, viziunile autorului asupra evoluțiilor politice din România democratică de azi. Într-un context asemănător trebuie să plasăm și lucrările *Provocări liberale* (în colaborare), *Reconstrucția Dreptei și Unificarea Dreptei*, apărute tot la prestigioasa Editură Humanitas.

Omagierea Profesorului Valeriu Stoica nu este un demers ușor având în vedere și activitatea intensă și extrem de bogată pe care domnia sa a desfășurat-o în forul legislativ, dar și în sfera atât de complexă a politicii românești. Istoria legislativului și a politici românești nu va putea face abstracție de demersurile realizate de Profesorul Valeriu Stoica în viața publică românească. A fost ales membru al Camerei Deputaților în două legislaturi, calitate în care și-a demonstrat nu doar abilitățile sale de mare politician, ci și de eminent jurist. De altfel, Profesorul Valeriu Stoica a fost și prim-vicepreședinte și apoi președinte al PNL, în perioada 1997-2002. Demersurile sale legislative și politice au fost bine apreciate, iar rolul domniei sale în promovarea valorilor statului de drept, în promovarea unor reforme în domeniul justiției și ale democrației sunt de necontestat.

Sfera demnităților publice în care a activat marele Profesor nu pot face abstracție și de o intensă activitate realizată la nivelul unor instituții europene importante, cum este cazul Comisiei Europene pentru Democrație și Drept (cunoscută în opinia publică sub denumirea de Comisia de la Veneția), Institutului Internațional pentru Drepturile Omului de la Strasbourg și al Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței a Consiliului Europei. Notăm și faptul că Profesorul Valeriu Stoica a fost și membru al

Delegației Române la Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei. Menționăm și participarea domniei sale la importante conferințe internaționale, precum cele realizate în S.U.A., Anglia, Olanda, Franța, Suedia, Israel, Egipt, Italia, Danemarca etc.

Trecerea în revistă a abordărilor didactice, științifice, legislative, practice și politice ale Profesorului Valeriu Stoica, în cadrul demersului de față, este departe de a epuiza contribuția domniei sale la dezvoltarea științelor juridice și a statului de drept în România. Scopul nostru nu a fost altul decât acela de a omagia, într-o manieră extrem de sumară, o mare personalitate a dreptului și a societății românești, un exemplu demn de urmat de tânăra generație și de toți cei care azi sunt studenți ai facultăților de drept și nădăjduiesc să contribuie la realizarea aspirațiilor de dreptate și justiție într-o țară, prea adesea, confruntată cu legi discutabile sau inadecvate spiritului românesc și aplicări distorsionate și partizane a normelor juridice. Ce poate fi mai frumos și mai generos decât a lupta pentru drept și justiție, căci cum spunea marele filozof și matematician Pitagora „fără justiție niciun tărâm nu poate progresa”. Iar lupta pentru justiție este destinată să fie permanentă. Iar viața celui omagiat de noi a fost, fără îndoială, o luptă pentru dreptate și justiție.

La împlinirea a șapte decenii de viață și a aproape o jumătate de secol de activitate prodigioasă, îi dorim Profesorului Valeriu Stoica o viață lungă și prosperă, alături de cei care i-au fost și îi sunt aproape, precum și multă putere de muncă spre a-și continua, cu aceiași pasiune și devoțiune, activitățile profesionale care l-au consacrat în societatea românească.

IV. ARGUMENTUM

IN HONOREM VALERIU STOICA. DESPRE PROPRIETATE CA SPAȚIU DE LIBERTATE

In honorem Valeriu Stoica. About property as a space of freedom

Prof. univ. dr. **Irina Sferdian**
Facultatea de Drept, Universitatea de Vest din Timișoara

Dreptul trebuie să se plieze pe nevoile societății, să asigure echilibrul între interesele în divergență, să fie maleabil, suplu, mereu apt să răspundă cerințelor prezentului. În aceeași măsură, ideea, opinia ori teoria juridică trebuie să răspundă lui „aici” și „acum”, dar, totodată, să reziste în confruntări doctrinare viitoare. Succesul unei teorii juridice se măsoară prin puterea sa de persuadare, iar pentru aceasta nu este relevant doar raționamentul juridic al autorului, ci și valorile pe care acea teorie le promovează. La teoriile juridice de succes m-am gândit atunci când am primit invitația coordonatorilor Revistei Române de Jurisprudență de a mă înscrie în rubrica ce se dorește a fi un argument pentru dedicarea aparițiilor editoriale din anul 2023 ale acestei reviste operei unei mari personalități a dreptului, cum este profesorul Valeriu Stoica. Este un fapt cunoscut că, în ultimii zece de ani, în viața noastră juridică, domnul profesor Valeriu Stoica a fost o prezență constantă, de forță, binefăcătoare. A format generații de juriști, a selectat și îndrumat cercetători, a influențat prin scrisul său pe toți cei care au dorit să aprofundeze teoria dreptului privat.

Dacă însă ar trebui să explic cuiva interesat de teoria drepturilor reale de ce eu cred că este obligatoriu să citească scrierile profesorului Valeriu Stoica, i-aș spune că va întâlni un autor care vede în proprietate un spațiu al libertății, un autor angajat în promovarea valorilor democrației, adevărului și echității, un autor care a reacționat de fiecare dată când a sesizat pericolul ca aceste valori să fie nesocotite. I-aș vorbi despre modul în care profesorul Valeriu Stoica și-a pus amprenta asupra teoriei drepturilor reale, pe care a reconfigurat-o plasând-o pe traiectul modernității, cu forța spiritului său liber, creator și extrem de original.

Voi puncta, în rândurile care urmează, câteva dintre ideile domniei sale care fundamentează o teorie a proprietății pentru care îi suntem toți recunoscători.

I. Dreptul de proprietate – conturat prin limitele libertății

În cuvântul înainte la primul volum al tratatului „*Drept civil. Drepturile reale principale*”¹, domnul profesor Valeriu Stoica ne-a oferit cheia prin care să putem înțelege care sunt reperatele noii teorii a drepturilor reale pe care o propunea cititorilor. Sunt pagini profunde despre libertatea persoanei din perspectiva unui jurist care caută să o explice tocmai prin limitele care o conturează și prin instrumentele care îi garantează siguranța. Domnul profesor ne anunța, chiar în acele prime pagini, că devenea posibilă încercarea de

---

¹ A se vedea V. Stoica, *Drept civil. Drepturile reale principale*, vol. 1, Ed. Humanitas, București, 2004, Cuvânt-înainte, pp. 5-25.

revizuire a Codului civil din 1864, care urmărea să își recupereze rațiunea sa de a fi, adică întemeierea ordinii juridice pe ideea de libertate și pe ideea de siguranță a omului. Era necesară sincronizarea acestui opus cu evoluțiile legislative, doctrinare și jurisprudențiale din lumea liberă.

Cele două volume ale tratatului, la care voi nota prescurtarea „Tratat”, deși domnul profesor nu și-a denumit lucrarea astfel, chiar dacă era justificat cu prisosință să o facă, prefigurau modificările ce aveau să vină în această materie odată cu intrarea în vigoare a noului Cod civil.

În ordinea juridică spre care tindea noul Cod civil, libertatea și siguranța omului erau considerate atât premisa, cât și finalitatea dreptului de proprietate, constituiau valori care nu mai puteau fi disociate de dreptul de proprietate.

Întrebându-se până unde pot merge încercările de reformare a unor concepte tradiționale, domnul profesor găsește în fundamentul teoriei contractualiste explicația pentru organizarea spațiului libertății. Conceptul de proprietate și rețeaua de noțiuni adiacente – patrimoniu, apropiere, apartenență, posesie, dezmembrăminte – fac posibil echilibrul, până la suprapunere, a spațiului libertății cu spațiul siguranței persoanei. Conceptele de libertate pozitivă și libertate negativă din discursul lui Isaiah Berlin despre libertate sunt folosite de profesor pentru a înlătura paradoxul aparent și pentru a explica nașterea spațiului privat ca formă de manifestare a libertății individuale. Renunțarea reciprocă parțială la propria libertate determină creșterea gradului de siguranță a libertății rămase. Dar, pentru a garanta respectarea spațiului privat al libertății, indivizii au creat forța publică. Însă forța publică trebuie împiedicată să se exercite arbitrar. Astfel, indivizii au creat și mijlocul prin care este supravegheată autoritatea publică pentru a nu încălca ea însăși spațiul libertății¹.

De la libertatea pozitivă și cea negativă, de la spațiul privat și cel public, la conceptul de proprietate nu este decât un pas, pentru că dreptul de proprietate, în viziunea domnului profesor Valeriu Stoica, îngemănează toate sensurile conceptelor arătate, este un concept de sinteză, interdisciplinar².

Proprietatea este rezultatul aproprierii private sau comunitare a bunurilor, profesorul Stoica subliniind că într-o societate liberală raportul dintre apropierea privată și apropierea comunitară a bunurilor este guvernat de principiul dezvoltării proprietății private și al reducerii, la minimum posibil, a proprietății publice. Se remarcă funcția socială a proprietății publice și, indirect, funcția sa de protecție a libertății persoanei, iar pentru proprietatea privată, funcția individuală, cu dimensiune economică și de garantare a libertății persoanei³.

Îi datorăm profesorului Valeriu Stoica explicarea nuanțată a conceptelor esențiale implicate în construcția juridică a spațiului de libertate al persoanei. Acest spațiu de libertate, conturat de limitele sale, reprezentate de spațiile de libertate ale celorlalți, reprezintă fundamentul unei construcții juridice în care sunt implicate persoana, capacitatea juridică, sfera juridică a persoanei (atât cea patrimonială, cât și cea nepatrimonială)⁴, libertățile speciale, drepturile subiective, puterile speciale, datoriile și răspunderea.

Studiul domniei sale despre dreptul material la acțiune în materia drepturilor reale principale⁵ este fundamental pentru deslușirea acestor noțiuni. Sunt analizate mai întâi

¹ *Idem*, p. 8.

² *Idem*, p. 11.

³ *Idem*, p. 12.

⁴ *Idem*, p. 68.

⁵ A se vedea V. Stoica, *Dreptul material la acțiune în materia drepturilor reale principale*, în RRDP nr. 4/2018, pp. 15-56.

conceptele de libertăți speciale și de puteri speciale, pentru a fi posibilă înțelegerea noțiunilor de drept subiectiv (în corelație cu cea de drept obiectiv), dreptul material la acțiune, drept procesual la acțiune, acțiune civilă.

În teoria domnului profesor Valeriu Stoica, dreptul subiectiv nu se confundă cu libertățile speciale. Acestea din urmă au caracteristici asemănătoare cu drepturile fundamentale și drepturile personale nepatrimoniale prin faptul că sunt absolute (subiectul activ este determinat, iar cel pasiv este general și nedeterminat) și necondiționate (se nasc și încetează odată cu persoana), însă conținutul lor este doar relativ determinat. Fiecare libertate specială nu este o simplă prerogativă, ci un set de prerogative juridice, care nu au un cadru juridic total nedeterminat, ci determinat relativ, cu o anumită generalitate care să permită o arie de exercitare cât mai largă¹. În ceea ce privește noțiunea de facultate, aceasta nu este considerată suficient de clară pentru sistemul nostru de drept, pentru a determina sfera juridică a persoanei. Ne spune domnul profesor că „Facultățile nu sunt prerogative juridice propriu-zise, nu au caracter autonom, ci țin mai degrabă de corelația dintre capacitatea juridică și dobândirea ori exercitarea efectivă a drepturilor subiective civile și a libertăților speciale”. Ele „sunt doar posibilități de a alege între a exercita și a nu exercita un drept sau o libertate specială ori de a alege una sau alta ori toate modalitățile de exercitare pe care le conferă prerogativa ori prerogativele drepturilor subiective și ale libertăților speciale”².

Puterea specială se deosebește de dreptul subiectiv *stricto sensu* prin aceea că este o prerogativă acordată titularului prin lege, act juridic sau hotărâre judecătorească, pentru realizarea, cel puțin în parte, a intereselor altor persoane.

La rândul său, dreptul subiectiv este definit ca „o prerogativă juridică sau un set de prerogative juridice, care se bucură de recunoașterea și protecția dreptului obiectiv, având caracter personal, determinat și condiționat, prin care voința juridică a titularului poate realiza un interes legitim propriu în raport cu alte persoane, cu concursul, în caz de nevoie, al autorităților publice. Dreptul subiectiv poate fi, după caz, absolut sau relativ, inalienabil sau alienabil”.

Elementul de legătură între libertățile speciale, puterile speciale și drepturile subiective îl constituie prerogativa juridică.

Din definiția noțiunii de drept subiectiv rezultă structura logico-juridică a acestei noțiuni. În opinia domnului profesor, dreptul subiectiv „nu este voință juridică pură, nici interes pur, ci este matricea care fixează conținutul prerogativelor juridice, precum și limitele de exercitare a acestora prin intermediul voinței juridice, voință exprimată prin acte și/sau fapte juridice în sens restrâns ori prin simple fapte materiale, pentru realizarea unui interes legitim al titularului, ceea ce presupune îndeplinirea datoriei corelative, fie că este una negativă generală, fie că este una de a da, de a face sau una negativă cu caracter special”. Ca urmare, dreptul subiectiv face parte întotdeauna din conținutul unui anumit raport juridic, ceea ce presupune existența subiectului pasiv.

În același studiu, cu ocazia analizei opozabilității și exigibilității drepturilor subiective, domnul profesor a arătat că teza potrivit căreia toate drepturile subiective sunt opozabile *erga omnes* este viciată, invocând în principal trei motive: în primul rând, confundă obligația negativă generală corespunzătoare drepturilor absolute, inclusiv drepturilor reale principale, cu obligația negativă generală de a nu păgubi pe nimeni; în al doilea rând, nu ține seama de modul specific în care drepturile absolute și cele relative se raportează la

¹ A se vedea V. Stoica, *Dreptul material la acțiune în materia drepturilor reale principale*, în RRDP nr. 4/2018, p. 22.

² *Idem*, p. 21, nota 8.

sfera de libertate a persoanei; în al treilea rând, nu ține seama de natura diferită a mijloacelor juridice specifice de protecție acordate drepturilor reale, respectiv, în cazul obligației de a nu păgubi pe nimeni, dreptului de creanță care se naște dacă sunt îndeplinite condițiile răspunderii civile delictuale¹.

Referitor la primul aspect, corecția făcută în argumentație de profesorul Valeriu Stoica este aceea că, atunci când se afirmă că obligația negativă corespunzătoare drepturilor absolute are un caracter general, generalitatea se referă doar la calitatea subiectului pasiv, iar nu la însuși conținutul obligației negative. În raport cu conținutul ei, această obligație nu este generală, ci specială și determinată în raport cu fiecare drept real în parte. În ceea ce privește obligația *neminem laedere*, a cărei încălcare generează un raport de răspundere civilă delictuală, generalitatea se referă atât la calitatea subiectului pasiv, care este nedeterminat, cât și la conținut, care nu este specific, nu este determinat de conținutul unui anumit drept. Prin urmare, obligația de a nu păgubi pe nimeni nu intră în conținutul niciunui raport juridic. Prerogativele dreptului de creanță se exercită doar în raport cu un subiect pasiv determinat și nu se poate stabili un raport propriu de opozabilitate *erga omnes* identic cu al dreptului real.

Referitor la cel de-al doilea aspect, domnul profesor a subliniat că, dat fiind numărul limitat al drepturilor absolute, inclusiv al celor reale, fiecăruia dintre aceste drepturi îi poate fi atașat un raport propriu de opozabilitate *erga omnes*. În cazul drepturilor de creanță, dincolo de raportul creditorului cu debitorul său, obligația generală negativă de a nu le vătăma care revine terților nu este specifică fiecărui drept de creanță în parte, ci este mai degrabă o manifestare a principiului *neminem laedere*.

În opinia profesorului Valeriu Stoica, clasificarea drepturilor patrimoniale, în funcție de modul lor de realizare, în drepturi cu realizare imediată și drepturi cu realizare mediată, nu aduce nimic în plus față de clasificarea în drepturi absolute și drepturi relative².

Ce au în comun drepturile nepatrimoniale, libertățile speciale, drepturile reale principale, puterile speciale și drepturile de creanță este că influențează spațiul de libertate al persoanei. Maniera în care o fac este însă diferită. Astfel, „drepturile personalității și toate celelalte drepturi personal-nepatrimoniale, ca drepturi absolute, precum și libertățile speciale, având și ele caracter absolut, nu doar reduc spațiul de libertate al celorlalți, ci sunt și instrumente juridice de protecție a libertății negative prin delimitarea spațiilor concrete de libertate ale persoanelor în mod egal”. Drepturile reale principale, deși sunt drepturi absolute, fiind instrumente juridice de protecție a libertății negative, „creează inegalități între spațiile concrete de libertate, deoarece aptitudinea de a dobândi aceste drepturi se realizează diferit de la o persoană la alta”. Puterile speciale sunt instrumente juridice prin care este limitată libertatea pozitivă a persoanei, în mod temporar și special. Iar în ceea ce privește drepturile de creanță, „fiind instrumente de comunicare interpatrimonială, asigură cooperarea dintre spațiile personale de libertate și coeziunea societății”³.

În fine, referindu-se la mijloacele specifice de protecție, se afirmă că drepturile reale sunt apărate în mod direct pe calea acțiunilor reale și doar indirect prin intermediul dreptului material la acțiunea delictuală, atunci când s-a cauzat un prejudiciu susceptibil de a fi reparat prin echivalent bănesc. Și pentru drepturile de creanță, dreptul material la acțiunea în răspundere delictuală este tot un mijloc indirect de protecție.

Domnul profesor Valeriu Stoica nu numai că a tranșat problema opozabilității *erga omnes* a drepturilor subiective, dar, în același timp, a demonstrat că *neminem laedere* nu

¹ *Idem*, p. 27.

² *Idem*, p. 27, nota 35.

³ *Idem*, p. 29.

este o obligație care intră în cuprinsul unui raport juridic, ci este în afara oricărui raport juridic, este un principiu de drept, este expresia ideii că libertatea fiecăruia dintre noi se oprește atunci când începe libertatea celui alt¹.

A pus în acest fel capăt nu numai controverselor din doctrină legate de opozabilitatea drepturilor subiective, ci și celor care legate de disocierea raportului de proprietate într-un raport intern și un raport extern.

În sfera de exercitare a drepturilor reale, titularii acestor drepturi au nu numai posibilitatea de a le exercita prerogativele, ci și de a nu le exercita. Această libertate de a acționa sau de a nu acționa, în opinia profesorului Stoica, îmbracă forma libertății pozitive. Limitele aduse libertății pozitive sunt admise doar în mod excepțional. Legea poate aduce limitări modalității în care proprietarul își exercită prerogativele pe care i le conferă dreptul său. Obligațiile *propter rem* și cele *scriptae in rem* au fost considerate forme de limitare a libertății pozitive, cu caracter mai grav decât cele de limitare a libertății negative, motiv pentru care se realizează într-o manieră indirectă, pe intermediul bunului asupra căruia se răsfrâng în mod direct. Referindu-se la obligațiile *propter rem*, domnul profesor Stoica le-a dezvăluit nu numai originea legală, ci și pe cea convențională, dar a subliniat că în cazul obligațiilor *propter rem* sau *scriptae in rem* convenționale, nașterea lor nu este doar efectul voinței părților, ci al unei situații obiective, prevăzute de legiuitor. De asemenea, a punctat trăsăturile acestor obligații, le-a relevat conținutul specific, care nu poate consta decât în prestații pozitive, iar nu în abstențiuni. Așa cum afirmă domnul profesor Valeriu Stoica, dacă am fi în prezența unor simple abstențiuni, nu ar fi vorba de o obligație *propter rem*, ci de o restrângere *stricto sensu* a exercițiului dreptului real, respectiv a manifestării exterioare a unui drept real. În fine, a atras atenția că pentru a nu goli de conținut principiul libertății persoanei, legiuitorul trebuie să reglementeze numai cu titlu de excepție obligațiile *propter rem*, indiferent dacă sunt legale sau convenționale, civile sau administrative².

II. Dreptul de proprietate ca instrument de apropiere – expresia unei libertăți

Conceptul de drept de proprietate nu poate fi înțeles decât prin prisma legăturii acestuia cu lucrul și cu bunul, fapt care pune în cauză deslușirea mecanismul apropierei. Prin apropiere, lucrul îi revine persoanei, devine bunul său. Apropierea este expresia unei libertăți și delimitează sfera de nonlibertate. Apropierea lucrurilor corporale este posibilă fără o autorizare prealabilă, singura condiție fiind aceea de a nu fi prohibită de lege, întrucât lucrurile corporale se caracterizează prin accesibilitate materială la schimb. Însă în sfera lucrurilor necorporale, accesibilitatea la schimb este juridică, ea trebuie permisă de lege, iar apropierea necesită autorizare. Această autorizare prealabilă a apropierii necorporalelor este o formă de protejare a unor valori. Nu orice lucru necorporal poate să devină bun, ci doar cel care nu numai că este util celui care și-l apropiază, dar mai ales nu lezează valori superioare morale, sociale, politice, care se impun a fi protejate. Așa putem înțelege de ce, domnul profesor Valeriu Stoica, într-un studiu care analizează noțiunea de bun incorporeal în dreptul civil român³, trasează liniile directoare ale apropierii lucrurilor necorporale, încercând să păstreze congruența unui sistem care face din dreptul de proprietate un instrument de apropiere nu numai pentru lucrurile corporale, ci și pentru cele necorporale.

¹ *Idem*, p. 30.

² A se vedea *Tratat*, vol. 1, pp. 113-126.

³ A se vedea V. Stoica, *Noțiunea de bun incorporeal în dreptul civil român*, în RRDP nr. 3/2017, pp. 15-63.